

Nawoord van de directeur - bij het Jaarverslag van TRIVIDEND cvba over 2008

solvabiliteit en vertrouwen zijn veel waard in ons systeem

"Vertrouwen" is de hoofdopdracht van Trividend : we "lenen" solvabiliteit, kredietwaardigheid aan initiatieven die zinvol en productief werken aan een duurzame samenleving.

Hoe kostbaar solvabiliteit is, blijkt overvloedig uit de huidige crisis. Zo bvb. nog maar recent, toen bekend werd "*dat een zelfstandig [?!] Fortis Bank aan de Belgische overheid een waarborg van 250 miljard euro [u leest goed: tweehonderd vijftig miljard euro] zou vragen om zich op de interbankenmarkt te kunnen herfinancieren*". (De Standaard) ¹

Als het ondersteunen van een "neutraal"² systeem (gebaseerd op een liberale economie, die er zich niet eens op toelegt iets bijzonder maatschappelijk waardevols te produceren) onze maatschappij zo veel waard is; hoeveel te meer geldt dat dan voor de uitbouw van "sociale" economie die zich toelegt op zinvol werk, duurzame goederen en maatschappelijke diensten (en voor alle duidelijkheid: op een vrije, niet planmatige of overheidsgeruleerde "markt" !).

een luie droom zonder visie

Ons dominant economisch bestel is weinig realistisch. (Dat hoort u niet zo vaak, niet waar ?)

"Het ideaal voor de werkgever is productie zonder werknemers, en voor de werknemers, inkomen zonder arbeid. ... met v r strekkende gevolgen !" (E.F. SCHUMACHER) ³

De combinatie van egoïsmes levert ons wel een systeem dat zichzelf tot op zekere hoogte uitbalanceert, onder andere via paritair overleg. En ons Rijnlandmodel geldt voorlopig als het minst slechte. Maar dit kostbare systeem behoudt iets "goedkoops".⁴ En het biedt geen antwoord op onze echte noden.⁵

Kortom: het is zelfs geen economie "*as if people mattered!*" En dat is wellicht het ergste. Erger dan de systeemrisico's, en dat het systeem bovendien ook nog inefficiënt was en onbetaalbaar wordt.

We willen nuttige producten, voor een mooie wereld waar het goed is. Dwz dat onze computer of auto er anders hoort uit te zien⁶: dichter bij onze behoeften en onze wens!

een ander leiderschap

Dit vergt een ander, visionair leiderschap.⁷ Governance gaat ook daar over !

We verwijzen naar de visie van het Europees Parlement over Sociale Economie.⁸ Een visie die indruist tegen de gebruikelijke prioriteiten van een (liberale) commissie en van zichzelf bedienende lidstaten. Een visie gedragen door een ruime meerderheid van het Europees parlement.

We wilden dat de overheid haar steentje bijdroeg. Dat zij niet zou dralen, zoals de federale. Of zoals ook de Vlaamse, als het aankomt op het uittekenen van een sociale economie die  n ambitieus,  n dienend,  n ondersteund,  n betaalbaar  n "europa-proof" blijkt !

Kleinschalig, dicht bij ons, rekenen we op bekwaam leiderschap op ondernemingsniveau. We dragen ertoe bij waar het kan.

Daar hangt het van af. En daar is gelukkig hoop ... en onbaatzuchtigheid !

falen en geven

Mensen zijn feilbaar. Hun economie ook. Wie dat vergat, leed inmiddels verlies, zwaar !

We hebben een menselijke economie nodig, met **plaats voor fouten**, kleine en grote fouten, nucleair en kosmisch. (*shit happens!*) En met **plaats voor goedheid**, gulheid, vrijwilligheid.⁹ (En dit is  cht geen vraag voor gratis of kosteloos !) En ... met plaats voor mensen.

Waar techniek en technocraten¹⁰ hun juiste plaats krijgen: dienend.

minder zekerheden, niet minder risico, wel méér bescheidenheid ?

Dit vergt ook een andere houding tegenover risico en initiatief. We moeten nog voorzichtiger alsook veel bescheidener worden. Met gerichte aandacht voor het nieuwe, het initiatief, het kleinschalige. Waar mensen opstaan, hen steunen: grondvesten. En we willen spreiden: vele kleine initiatieven ondersteunen die het anders en beter aanpakken.

Veeleisend blijven we ook: winst én maatschappelijke meerwaarde willen we. Duurzaam !

Bescheiden, omdat we morgen nog fouten gaan maken. En voorzichtig, omdat egoïsme en cliëntelisme de wereld niet uit zijn. We wagen het!

"Dan pas zullen we een economisch leven zien dat dichter staat bij onze biologische omgeving: kleinere bedrijven, een rijker milieu en geen schulden. Een wereld waarin ondernemers, en niet bankiers de risico's nemen, waar elke dag bedrijven geboren worden en sterven zonder dat dat het nieuws haalt." (Nassim N. TALEB, over "Kapitalisme 2.0" in De Morgen en The Financial Times)¹¹

vandaag geworteld, morgen (iets) gegroeid

Het gras groeit, zonder eraan te trekken. Trividend staat klaar. Nu al. En morgen ook nog. Geduldig. Geworteld. Capabel. Vernieuwend.

Klaar voor samenwerking met vele lokale, gelijkdenkende, innoverende, ambitieuze sociale initiatieven.

Tegenover het model dat nu in crisis verkeert denken we, trots:

we staan met de beide voeten in de modder van de reële menseneconomie;

we zijn lokaal, kleinschalig, maatschappelijk nuttig, veel goedkoper, transparant, respectvol, en ondanks --of juist dankzij-- onze duidelijke risico's zo veel veiliger.

Maar toegegeven, niet makkelijk !

Bernard Fornoville, directeur

(mei 2009)

Een jaarverslag biedt geen ruimte voor wetenschappelijk studiewerk. Daarom is een volledige versie van dit nawoord, met uitgebreide referenties en eindnoten, beschikbaar op de website van Trividend.

zie: www.trividend.be

Eindnoten:

¹ Over **vertrouwen en solvabiliteit**:

De Standaard, 18-19 april 09, "Generale Bank staat klaar voor comeback", p 1 (editie Antw):

² veel meer nog meer dan "neutraal" beweert men van economie vaak dat ze **waardenvrij** zou zijn. Waarbij we ons zeer de vraag stellen of een (vermeend) waardenvrije wetenschap niet meteen waardeloos wordt, als het erop aan komt ons te gidsen in moeilijke beslissingsprocessen waar de menselijke waardecreatie toch grotendeels van afhangt.

En of waardenvrijheid überhaupt wel wenselijk is. Opnieuw blijkt hieruit de aantrekking van de "positieve" wetenschappen, en de erg vrome wens van absolute objectiviteit, alsof dit waarde toevoegde aan een standpunt, in plaats van er de waarde (bruikbaarheid!) van te ontnemen. Het dilemma van de "praktische" wetenschappen lost men niet op met een pretentie van waardenvrijheid !

Bij wijze van vergelijking: Alsof men medische ethiek achteraf kan "bijkleven" op een "neutrale, objectieve medische wetenschap". Alsof medici bereid waren de ethische keuzes zonder meer af te geven aan andere beslissers, want niet hun domein.

Vraag in Afrika of economie (de koopkrachtpariteitstheorie, bvb) "waardenvrije wetenschap" is !

³ E. Fritz SCHUMACHER: Small is Beautiful. A Study of Economics as if People Mattered, (Abacus, 1974, London, reprint 1979 300pp)

p. 52: *"There is a universal agreement that a fundamental source of wealth is human labour. Now, the modern economist has been brought up to consider 'labour' or work as little more than a necessary evil. (...) Hence the ideal from the point of view of the employer is to have output without employees, and the ideal from the point of view of the employees is to have income without employment."*

Het hoofdstukje "*Buddhist Economics*" beslaat maar een tiental bladzijden en is een lucide kritiek op onze houding tegenover productie, arbeid, en meer algemeen de doelstellingen van de economie (of het gebrek daaraan).

Het werd vertaald, o.a. in het Nederlands en is vrij beschikbaar via de site van de Schumacher Foundation. http://www.smallisbeautiful.org/buddhist_economics.html

⁴ Een **goedkope** economie:

SCHUMACHER, oc p 58: *"The cheapest is automatically the one to be preferred, as to do otherwise would be irrational and 'uneconomic'."* zie ook noot 6 (one laptop per child)

⁵ onze **echte noden** omvatten (oa):

- het niet plunderen van de beperkte aardse rijkdommen;
- het niet inzetten van mensen als "gereedschap";
- mondige, initiatief-nemende consumenten;
- een "fair trade" met het zuiden (en zelfs noord-noord !);
- oneindig recycleerbare producten;
- een geldsysteem dat onze behoeften dient;
- een "sociale(re)" economie. Kortom een economie "*as if people mattered!*"

Aanbeveling van SCHUMACHER: *"(...) they might wish to consider whether the path of economic development outlined by modern economics is likely to lead them to places where they really want to be."* (oc p 59)

De "**Capabilities approach**" van de Nobelprijs Economie 1998 winnaar Amartya SEN, en van Martha NUSSBAUM biedt een veelbelovende aanzet in deze richting. Zie <http://www.capabilityapproach.com>

Voor een goed oriënterend en inleidend artikel tot deze boeiende benadering, zie Jos MOTMANS, Capability Approach. Een nieuwe en creatieve visie voor regionale ontwikkeling Diepenbeek, oktober 2005 - niet uitgegeven (pp). <http://www.josmotmans.be>

“Niet omzetcijfers en rijkdom zijn parameters om de situatie van deze Pakistaanse rozenplukster te evalueren, maar wel de mate waarin zij in en via haar handel, in haar omgeving kan genieten van vrijheid, rechtvaardigheid en kansen op menselijke ontwikkeling. Terwijl het Neo-Liberalisme de focus richt op de wijze waarop de economie slaagt in het bevredigen van noden en behoeften van de consumenten, gaat de aandacht van Capability Approach naar het creëren van capabilities: “Slagen beleid en instituties er in om voor mensen kansen en opportuniteiten te creëren zodat ze een waardig leven kunnen leiden overeenkomstig hun eigen overtuiging?” Jos Motmans, op p 4.

Over een **begin van invulling** van deze echte noden, door een andere houding bij investeren, (sociale en technologische) innovatie en initiatiefname:

Het Vlaams Invoegplatform (VIP), VOSEC en Trividend publiceerden samen een dubbelinterview. Hier treden twee financiers en twee sociale ondernemers (Gert Vrijens, “Freedom of Movement, cvba” en Dirk Rombaut, “Passwerk cvba-so”) in gesprek over de “mogelijkheid van een sociale economie”.

⁶ **Nuttige producten** voor een mooie wereld:

We verwijzen naar het pleidooi van Nicholas NEGROPONTE voor betaalbare (188\$) computers.

video vb: http://www.ted.com/talks/nicholas_negroponte_on_one_laptop_per_child.html

OLPC (One Laptop per Child) is vooral interessant omwille van de vanzelfsprekende product-requirements die het belang van de klant voorop stellen, en niet dat van de producent.

Zulke houding vonden we ook in de instaphulp van hoger genoemde Freedom of Movement (noot 6).

We verwijzen vooral ook naar William McDONOUGH & Michael BRAUNGART Cradle to Cradle. Remaking the Way We Make Things, North Point Press, New York, 2002 (196 pp)

- over de **ongewilde gevolgen** van de industrialisatie (p18); *"The industrial infrastructure we have today is linear: it is focused on making a product and getting it to a customer quickly and cheaply without considering much else."* (p26).

- Zij noemen producten met **ongewenste effecten** *"product plus: as a buyer you got the item or service you wanted, plus additives that you didn't ask for and didn't know were included and that may be harmful to you and your loved ones."* (p38)

- Zij besluiten dat vennootschappen geen "zondaars" zijn, maar uitgaan van oubollig productontwerp: *"The waste, pollution, crude products, and other negative effects we have described are not the result of corporations doing something morally wrong. They are the consequence of outdated and unintelligent design."* (p43)

De hamvraag achter de redding van Opel/GM Europe is net deze: maken we überhaupt auto's die we voor de toekomst willen. Zo niet, waarom ons zorgen maken dat zij plaats ruimen voor een andere productie van maatschappelijk wenselijke(re) producten, die het leefmilieu respecteren, gemeenschapsgevoel bevorderen, echte collectieve mobiliteit bieden, op een veilige manier ?

⁷ **Een ander leiderschap:**

Joseph JAWORSKI wijdt Synchroniciteit. Het innerlijk pad naar leiderschap, Uitgeverij Christofoor, Zeist 2000 (6^e druk, 2007, 253 pp) aan een vorm van scenariodenken. Hierbij legt hij er de klemtoon op hoe wij (*"we, the people"* pp 212 - 213) er kunnen in slagen *"om de toekomst te creëren, in plaats van erop te reageren"*. (p 198).

De indrukwekkendste voorbeelden zijn die mbt de toekomst van het nieuwe Zuid-Afrika (pp 199 - 201); en het ontwikkelen van mondiale scenario's voor Shell Oil Company (pp 190-197 ev); misschien meer nog dan de ontstaansgeschiedenis van het Leadership Forum zelf.

Het gaat om wat hij noemt: *"the moment of swing, de volmaakte cadans"*, die ervaring van synchroniciteit tussen roeiers in een wedstrijd (p 126).

Het boek legt er sterk de klemtoon op, dat wie zich verantwoordelijk voelt het verschil kan maken :

"Misschien ontbreekt er nog maar de stem van één mens om tot vrede in de wereld te komen." (p 240)

Het origineel verscheen als Joseph JAWORSKI Synchronicity. The Inner Path to Leadership, Berrett - Koehler publishers Inc., San Francisco CA, 1998.

Global Business Network lijkt de rol van het American Leadership Forum te hebben overgenomen. Zo beklemtonen zij (onder andere) scenario-denken, om het hoofd te bieden aan (groeïende) complexiteit en onzekerheid, om onzekerheid te "mappen". "*Creative judgment*" is hierbij belangrijk. Dit sluit aan op onze volgende paragraaf, over onzekerheid en risico zoals beklemtoond door N.Taleb. Management-begeleiding gaat uiteindelijk d  r over.

De eenvoudigste (lees beste) inleiding "*voor leidinggevende mensen die een wezenlijke bijdrage willen leveren aan de vooruitgang van hun organisaties en hierbij, als mens, intact willen blijven en groeien*" (p5) vinden we nog steeds het boekje van R. BILSEN, R. BREKELMANS en E. GEERAERT, Zoeklicht op de manager, 2° herwerkte uitgave, MIM (Antwerpen), 1986, (120pp).

⁸ **Standpunt van het Europees parlement** over Sociale economie:

European Parliament, Report on social economy (2008/2250(INI)), Committee on Employment and Social Affairs – rapporteur: Patrizia Toia, session document 26.01.2009 A6-0015/2009 (19pp)

De Resolutie van het Europees Parlement over de sociale economie (2008/2250(INI)) werd (met 580 ja, 27 nee en 44 onthoudingen, op 651) aangenomen op 19 februari 2009.

Ze stelt onder meer:

"E. overwegende dat de waarden van de sociale economie in hoge mate aansluiten bij de algemene EU-doelstelling van sociale integratie en dat fatsoenlijk werk, opleiding en reïntegratie hiermee verbonden zouden moeten worden, overwegende dat de sociale economie heeft aangetoond dat zij de sociale status van minder bevoorrechten aanzienlijk kan verbeteren (zoals bijvoorbeeld blijkt uit microkrediet co operaties, naar een idee van Nobelprijswinnaar Muhammad Yunus, die vrouwen door gemakkelijkere financiële integratie een stem hebben gegeven) en dat de sociale economie beschikt over een aanzienlijk potentieel inzake sociale innovatie, waarbij wie het moeilijk heeft wordt aangemoedigd om oplossingen te zoeken voor zijn of haar eigen sociale problemen, bijvoorbeeld het combineren van werk en gezin, gendergelijkheid, de kwaliteit van het gezinsleven en de zorg voor kinderen, ouderen en mensen met een handicap),

*"J. overwegende dat in de sociale economie een ondernemingsmodel wordt aangehouden dat niet zozeer gekenmerkt wordt door zijn omvang of activiteiten, maar door het respect van gemeenschappelijke waarden, namelijk het primaat van de democratie, de participatie van sociale actoren, het individu en de verwezenlijking van het maatschappelijk doel over winst; het verdedigen en in praktijk brengen van de beginselen van solidariteit en verantwoordelijkheid; het laten samenvallen van het algemeen belang met de belangen van de leden/gebruikers; democratische controle door de leden; toegang voor iedereen, op vrijwillige basis; een autonoom beheer, onafhankelijk van de onderscheidene overheden; de toewijzing van het leeuwendeel van de meeropbrengsten voor het verwezenlijken van duurzame doelstellingen en voor de belangen van de leden die stroken met het algemeen belang,
(...)*

*"1. benadrukt dat de sociale economie, **door rentabiliteit en solidariteit met elkaar te verenigen, een sleutelrol speelt** binnen de Europese economie, aangezien zij kwalitatief goede banen genereert, de sociale, economische en territoriale cohesie versterkt, sociaal kapitaal genereert, een actief burgerschap aanmoedigt en bijdraagt tot meer solidariteit, een visie van een ander type economie creëert, met democratische waarden waarin mensen op de eerste plaats komen, en bovendien duurzame ontwikkeling en sociale, ecologische en technologische innovatie steunt;*

"9. is van oordeel dat de Europese Unie en de lidstaten de sociale economie en haar belanghebbenden –co operaties, onderlinge maatschappijen, verenigingen en stichtingen– moeten erkennen in hun regelgeving en beleidsmaatregelen; stelt voor dat deze maatregelen het volgende omvatten: gemakkelijke toegang tot krediet en belastingverlichting, de ontwikkeling van microkredieten, het opstellen van Europese statuten voor verenigingen, stichtingen en onderlinge verenigingen alsmede EU-financiering op

maat en stimulansen **om organisaties van de sociale economie** die in het leven zijn geroepen omwille van maatschappelijk nut zowel in handels- als in niet-handelssectoren **beter te steunen**;

“18. wijst erop dat sociale-economieondernemingen en -organisaties bijdragen tot het versterken van de **ondernemersgeest**, het bedrijfsleven democratischer laten functioneren en zich bewust zijn van hun **maatschappelijke verantwoordelijkheid** en een actieve sociale integratie van kwetsbare groepen bevorderen;

“21. is van mening dat **steun van de lidstaten** voor sociale-economieondernemingen moet worden gezien **als een echte investering** in de totstandbrenging van solidariteitsnetwerken die de rol van plaatselijke gemeenschappen en autoriteiten bij de ontwikkeling van sociale beleidsmaatregelen kunnen versterken;

“30. roept de Commissie en de lidstaten op om programma's te ontwikkelen voor het verstrekken en **verlenen van financiële steun, informatie, advies en training** aan potentiële en bestaande sociale-sector ondernemingen, alsmede voor het vereenvoudigen van de oprichtingsprocedure (met inbegrip van de vermindering van de aanvangskapitaalvereisten voor ondernemingen) om hen te helpen opgewassen te zijn tegen een economie die steeds globaler wordt en momenteel door een financiële crisis wordt getroffen;

“32. onderstreept het belang van de sociale economie in het kader van de **diensten van algemeen belang**; wijst op de meerwaarde die ontstaat door de verwezenlijking van geïntegreerde publiek-private netwerken, maar ook op het risico van uitbuiting, zoals externalisering met het oog op kostenbeheersing door de overheid, zeker ook gezien de door vrijwilligerswerk geleverde bijdrage;

“46. verzoekt de Commissie voorwaarden te scheppen om de **investeringen in de sociale economie te bevorderen, met name door middel van investeringsfondsen**, het toekennen van gegarandeerde leningen en het verlenen van subsidies; (...)”
[ons **vetjes**]

⁹ In onze academische opleiding stotten we vooral op 2 voorbeelden van onbaatzuchtige aandacht voor de (of het) andere, die ons bijbleven en die hier --wie weet-- inspirerend kunnen werken.

Eenzijds de heideggeriaanse houding van **openheid tegenover “wat op ons afkomt”** (Ek-sistenz) zoals wellicht het best verwoord wordt in het werk van Samuel YSSELING, Heidegger. Denken en Danken, Geven en Zijn, De Nederlandse Boekhandel (nu Pelckmans), Antwerpen 1964, (156pp)
Na Heidegger schreven Paul Ricoeur over het symbool (“*le symbole donne à penser*” Ysseling, p 103) en Emmanuel Levinas over ‘de ander’, op een manier die hem minstens schatplichtig lijkt. (“*Hoewel Levinas dit niet uitdrukkelijk zo schrijft, kan men zeggend dat de ander de “gever” is*”, Ysseling, p 129)

“Wanneer gij drinkt, denk aan de bron, zo luidt het in de Chinese volkswijsheid.” (Ysseling, p 101)

Anderzijds het oudere, Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques, van Marcel MAUSS, oorspronkelijk verschenen in « l'Année sociologique, seconde série » 1923-1924; digitaal heruitgegeven door Jean-Marie TREMBLAY, professor sociologie aan het Cégep, Chicoutimi, Quebec, Canada, in februari 2002 (56 pp).

(Ook de studies over “*rivaliteit*”, over geweld, het “*sacrifice*” (en de zondebok) van René GIRARD, vb Des choses cachées depuis la fondation du monde, Grasset 1978, gaan verder op dit verborgen pad.)

We hebben de intieme overtuiging dat deze auteurs, zeker Heidegger en Mauss, ons nog heel wat te vertellen hebben over (menselijke) economie, over huishoudkunde dus (!), wie weet ruim zo boeiend als pakweg Adam SMITH, of zelfs Karl MARX.

Zo reikt Mauss ons elementen aan waarvan, naar hij meent, de moraal nog steeds blijft functioneren in ons huidig economisch en rechtssysteem (oc, versie Tremblay, p8):

[Geef tekst op]

[Geef tekst op]

[Geef tekst op]

de verplichte uitwisseling van geschenken, waarbij gemeenschappen elkaar wederzijds verplichten; de circulatie van (mannelijke en vrouwelijke) rijkdommen; "potlatch" consumptie; het vernietigen (of 'doden') van rijkdommen; de vernietiging van het geofferde; het bieden van "revanche-geschenken"; "do ut des" (ik geef opdat je zou geven!); teruggeven met rente; tentoonstelling van rijkdom; markten; aalmoezen, "le crédit" (de verplichting), de tegenprestatie, ...
(Alleen een ernstige geldtheorie ontbreekt ons nog in dit rijtje.)

¹⁰ In HEIDEGGERs Die Frage nach der Technik (1953), in Die Technik und die Kehre (1950) doch ook in zijn Der Ursprung des Kunstwerkes (1936) wordt de vraag gesteld naar het wezen van de techniek. Heidegger sluit hiermee aan bij zijn eerdere beschouwingen over het "rechnende Denken" (het denken dat --in tegenstelling tot een "besinnliches Denken", tot een "Andenken" of "Seinlassen"-- hanteert, instrumentaliseert, rekening houdt met, incalculeert, ...) kortom gebruikt, veeleer dan te "herinneren", te "laten zijn", te "gedenken".
Begrippen als het Ding, het Tuig, het Zuhandenes, het Gestell, de Verlässlichkeit en zelfs de Gegenstand als 'object' articuleren deze aanwendbaarheid der dingen.

We zijn erg gevoelig gebleven voor de kritiek van manipulatie, het "naar onze hand" zetten van de omgeving en de natuur, het (noodgedwongen ?) gebruiken als tuig, als gereedschap, als "bruikbaar". En de onwaarheid, de "reductie" die hierbij dreigt: het (antropocentrisch, of is het egocentrisch?) herleiden van dingen (en mensen) tot voorwerpen, tot gereedschap, tot wat mensen en dingen in wezen niet zijn (niet waren!).

De mens als "productiefactor" (of als gereedschap, zo u wil) is hier maar een logische uitloper van.

Twee dimensies lopen hier dooreen: enerzijds een ontmenselijking, anderzijds een 'verdinglichung' (of is het een onding maken?). We zijn getuige van een reductie in de omgang van zowel de mens zelf, alsook van zijn "verbruikte" omgeving.

Ook de oneigenlijke reproductie van zichzelf doorheen arbeidsverhoudingen is van deze orde. Bovendien lijken de dingen bij nader toezien niet zo bijzonder "onder controle" !

De ballade van GOETHE "Der Zauberlehrling" blijft ons model, voor een gemanipuleerde wereld die ernstig uit de hand loopt.

Ons cartesiaans denken heeft zó de bovenhand, dat het moeilijk blijkt hier anders dan met beelden over te praten. Cijfermateriaal over bedreigde soorten boeit ons niet lang. Nieuwe bezems ... !

Dit is geen doemdenken. Wel een kritische uitnodiging tot bescheidenheid. Ook in onze economische relaties is er ruimte, méér dan bij de loutere "*homo economicus*", voor "volledige" mensen.

Of met de woorden van McDonough & Braungart: "*Consider the cherry tree. Thousands of blossoms create fruit for birds, humans, and other animals, in order that one pit might eventually fall onto the ground, take root, and grow. Who would look at the ground littered with cherry blossoms and complain, "how inefficient and wasteful!" (...)*

What might the human-built world look like if a cherry tree had produced it ? (oc, p 72-73)

"What would it mean to become, once again, native to this place, the Earth --the home of all our relations ? (oc, p 186)

De cirkel met een "gevende", gulle houding is hier (bijna) mee rond. De vervreemding voorbij. Thuiskomen: de enige juiste richting voor een eco-nomie !

¹¹ "Tien principes van Kapitalisme 2.0" De Morgen, 9 april 2009
The Financial Times, April 7, 2009.

Nassim Nicholas TALEB schreef "The Black Swan - The Impact of the Highly Improbable", Random House, New York 2007. De Nederlandse vertaling luidt: "De zwarte zwaan. de impact van het hoogst onwaarschijnlijke." uitg. Nieuwezijds, Amsterdam, juni 2008 (xiii + 402 pp).

Hierin werpt Taleb vooral twijfel op simplistische (gaussiaanse) benaderingen van onzekerheid, waar deze fundamenteel niet aangepast zijn aan het type onzekerheid waar we in werkelijkheid mee te maken hebben. Het “geruststellende” van deze onaangepaste modellen is bijzonder “gevaarlijk”, wanneer het blind blijft (of maakt!) voor de onderschatte werkelijke, veel fundamenteelere onzekerheid.

(einde)